

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Institutiones Canonicae

Schnorrenberg, Anno

Coloniae, 1740

Titulus V. De Arbitris.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-62040](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-62040)

TITULUS V.

D E

ARBITRIS.

SI partes super re controversa pacisci & transigere nolint, super est adhuc unum medium, quo processum judicarium declinare possunt, videlicet compromittendo in aliquem vel aliquos, qui arbitri vocantur. De quibus

Quæres primò. Quid est Arbitrifer?

R. Arbitrifer dicitur ab arbitrando, censendo vel æstimando. Latius sumptus dicitur omnis ille arbitrifer, qui ad negotium æstimandum & terminandum constituitur. Strictius arbitrifer sive compromissarius est iis, qui ex partium voluntate & compromisso ad litem constituitur dirimendam. *Cap. cum olim. 7. cap. exposita. cap. cum à nobis. 13. de Arbitris.*

Quæres secundò. Quomodo arbitrifer distinguitur ab arbitratore?

R. Simpliciter dicitur arbitrifer, in quem ita expresse vel tacite compromissum, ut in causa sibi commissâ servato juris Ordine & forma judicii procedere ac pronuntiare debeat. Talis arbitriferi sentimentum vel arbitrium *Laudum* appellatur. Arbitrator est, in quem à partibus ita compromittitur, ut sine juris Ordine causam cognoscat & exa-

minet, ac de illa arbitretur aut statuat, sicut ipsi æquum visum fuerit. Talis arbitratoris sentimentum vocatur *Arbitramentum*. Arbitratores sæpe assumuntur ad expedienda negotia extrajudicialia, ut si in contractu emptionis taxatio pretii arbitrio tertii relinquatur, aut si partes conveniant, ut pro injuria vel damno illato lædens tantum det, quantum tertius fuerit arbitratus. Exemplum est in *cap. quinta vallis. 23. de Jurejur.* Hunc reducuntur mediatores vel amicabile compositores, qui in pronuntiando non ad merita causæ, sed potius ad hoc, ut partes extra judicium publicum ad pacem & concordiam inducant, attendere debent. Hi in duplici sunt differentia: alii ex compromisso in eos facto à partibus eliguntur, ut amicabile inter eas rem componant, & ad pacem reducant: alii nullo præcedente compromisso vel partium pacto, aut sponte, aut ex mandato Principis, aut ex rogatu partium interveniunt, ut partes amicabile componant, & tunc illorum arbitrium nullam vim habet, nisi partes libere in illud consentiant.

Quæres tertio. Quotuplex est arbitrifer?

R. Alius

℞. Alius est necessarius, qui ex præscripto legis, vel jussione Judicis à partibus eligitur. Talis est, qui recusato eligitur Judice, ut de causa suspicionis cognoscat. *Cap. secundò. §. tertio. 41. cap. cum speciali. 61. de Appellat. cap. legitima. eod. in 6. cap. si quis contra. 4. de foro compet. cap. suspicionis. 39. de Offic. delegat. cap. ab arbitris. 11. eod. in 6.* Arbitrator liber & voluntarius est, qui sponte & nullo jubente ex libero partium consensu constituitur. Differentia inter Arbitros liberos & necessarios hæc est: 1mo, Arbitrator necessarius, aut arbitrator juris à lege jurisdictionem habet ad expedienda omnia, quæ ad causam finiendam sunt necessaria: unde partibus terminum peremptorium præfigere, testes citare & compellere, contumaces punire potest. Arbitrator autem voluntarius nullam obtinet jurisdictionem: ideòque testes nec compellendi, nec contumaces puniendi habet facultatem. 2do, Arbitrator necessarius vel juris ad suscipiendum arbitri munus cogi potest. *Cap. cum speciali. cit.* Ex necessitate enim & legis præcepto assumitur, ac jurisdictionem habet: Arbitrator verò liber ad acceptandum compromissum compelli nequit; postquam tamen illud acceptavit, ad implendum susceptum in se officium cogi potest. 3to, Ab arbitro necessario ad eum, qui juri vel statuto præsidet, vel qui ad eligendos arbitros compulit, appellari potest. *Cit. cap. ab Arbitris. 11. de Offic. delegat. in 6. junct. Gloss. V. ad Appellandum.* Ab arbitro voluntario appellari

nequit: quia cum partes arbitrum sponte elegerint, & ad standum arbitrio ejus se se obligaverint, illud non impugnare, sed libi potius imputare debent, quod in eum ultrò consenserint. *Gloss. loc. cit.*

Quæres quartò. Quot Arbitri sunt eligendi?

℞. Arbitri in dispari numero sunt eligendi, illisque dissentientibus majoris partis prævalet sententia. *Cap. sanè. 1. cap. dilecti. 4. cap. cum tempore. 5. cap. innotuit. 12. cap. cum à nobis. 13. de Arbitris. cap. 1. & 2. eod. in 6. cit. cap. cum speciali. 61. de Appell.* Nam cum homines faciles sint ad dissentiendum, si Arbitri sint numero impari, compromissum facilius suum habebit effectum. Quamvis illud in numero pari factum valeat. *Cap. non sine. 2. cap. innotuit. 12. de Arbitris.* Si arbitri sint pares, ut si duo, & hi dissentiant, eligendus est tertius. *Cit. cap. cum speciali.* Sed à quo eligendus est tertius? ℞. Si partes ab initio in duos compromittentes facultatem dederunt, ut arbitri certam personam in casu discordiæ eligerent; tunc ad illos tertii pertinet electio: si autem certam personam non designaverunt, compromissum non subsistit; quia in eligendo tertio arbitri quoque possunt esse discordes. *Cit. cap. innotuit.* Notabilis est casus in *cap. à nobis. 13. de Arbitris.* Ubi in arbitrum eligitur Cardinalis cum potestate, ut eligat duos mediatores, per quos causa tractetur. Si arbitri sint discordes in majori quantitate, convenient tamen in minori, quan-

quantum ad quantitatem minorem valebit arbitrium. Ut: Debitor & creditor super quantitate solvenda discordes tres eligunt arbitros, qui quantitatem solutionis determinent. Primus debitorem sex, secundus novem, tertius duodecim solvere debere arbitrat: hic cum omnes conveniant in solvendis sex (minor enim numerus includitur in majori) arbitrium ad solvendos sex valebit. Est expressus textus in *ap. 1. de arbitris, in 6.*

Quæres quintò. Qui possunt esse arbitri?

1. Omnes in arbitros eligi possunt, quos jus expressè recipi non prohibet. De jure autem prohibentur Primò Servus. *L. 7. ff. de receptis qui arbitrium.* Secundò minor 20, annis. *L. 41. ff. ibid.* Tertio surdus, mutus, furiosus, & mente captus. *L. 9. ff. ibid.* Quarto mulier. *L. fin. C. de receptis arbitr.* Ea enim sicut non potest esse Judex, ita quoque in ipsam compromitti nequit: nisi de jure communi, aut secundum regionis consuetudinem jurisdictionem exerceret. Ut est textus notabilis in *cap. dilecti. 4. de arbitris.* Quintò. Laicus solus in causa merè spiritali arbiter esse non potest. *cap. contingit. 8. de arbitr. ne laicorum arbitrio talia disponantur, in quibus eos manet necessitas obsequendi, non auctoritas imperandi. can. bene. 1. dist. 96.* Juxta *cap. tamen per tuas. 9. de arbitris.* in causa spiritali in Clericum simul & Laicum compromitti potest; quia dignus ad se trahit minus dignum: imò in solum Laicum

in causa temporalis, quæ inter duos Clericos aut duas Ecclesias versatur, de licentia Ordinarii fieri potest compromissum. *cap. dilecti. 4. cap. exposita. 11. de arbitris.* Sextò. Religiosus non nisi ad utilitatem sui Monasterii de Prælati licentia arbiter esse potest. *can. de presentium. 20. caus. 16. q. 1.* Septimò. Notoriè excommunicatus.

Quæres sextò. An Judex ordinarius in causa, in qua ordinarius est, ex electione partium arbiter esse possit?

1. De Jure civili videtur, quod non. Ex *L. sed si in servum. 9. ff. de recep. arbitr.* ibi: Si quis Judex sit, arbitrium recipere ejus rei, de qua Judex est, invè se compromitti jubere prohibetur. Lege Julia: & si sententiam dixerit, non est danda pœnæ executio. De Jure autem Canonico videtur, quod ita. *cap. cum olim. 7. de arbitris.* Concordant textus in *cap. causam. 8. de elect. cap. literas. 14. de presump. cap. nisi essent. 21. de prebend.* Jus civile cum canonico concordatur, quod in tali casu sit potius arbitrator vel amicabile compositor, quam arbiter, juxta *Gloss. in cit. L. 9. ff. de recep. arbitris.* & innuere videtur *cit. cap. nisi essent.* Ubi postquam Judices delegati, in quos à partibus compromissum fuerat, arbitrium suum ediderunt, ita inquit Pontifex: *Cum in delegatos fuerit compromissum, qui auctoritatem sibi retinendo commissam, se pro bono pacis & utilitatis hoc ordinasse fatentur.*

Quæres septimò. Quinam arbitros eligere possunt?

1. De

R. De Jure civili prohibentur compromittere servi. *L. non distinguemus. 32. §. si servus. ff. de recept. arbitr.* Item pupilli & minores absque Tutoris & Curatoris autoritate. Omnes qui contrahere possunt, liberamque rerum suarum habent administrationem, etiam compromittere valent; quia compromissum est species conventionis ad alienationem tendens. Ex quo neque Tutor neque Curator sine Judicis decreto in arbitros consentire potest. De Jure canonico compromittere prohibentur *primò Beneficiarius, cui in præjudicium sui Beneficii aut Ecclesiæ compromittendi adempta potestas. cap. pervenit. 3. de arbitris. 2dò. Religiosus sine Superioris sui licentia. can. placuit. 8. caus. 16. q. 1. 3tò Procurator sine speciali mandato in arbitros consentire nequit, nisi sit Procurator in rem suam, vel mandatum generale cum libera habeat. cap. per tuas 9. de arbitris.*

Quæres octavò, Quæ causæ compromitti possunt?

R. Omnes, quæ à Jure non excipiuntur. Quædam autem causæ excipiuntur: ut *primò* causa criminalis, Crimina enim privato non sunt remittenda arbitrio, sed publicâ autoritate vindicanda. *cap. causa. 9. de in integrum restitut. 2dò* causa matrimonialis; quia aliàs conjuges facillè compromitterent, ut à vinculo matrimonii absolverentur. *cit. cap. causa. 3tò* causa libertatis, *cit. cap. causa. 4tò* causa exemptionis, ne jus eximentis per sententiam arbitratorum ex factò lædatur exempti. *cap. cum tempore. 5. de*

R. D. Schmorrenberg Instit. J. Can.

arbitris. cap. cum venissent. 2. de in integ. restitut. cap. cum olim 14. de privileg. cap. suborta. 21. de sentent. & re judicat. 5tò res judicata. Quia interest Reipubl. lites semel Judicis sententiâ decisas & sopitas non resuscitare. *cap. exposita. 11. de arbitris. 6tò* causa restitutionis in integrum. *L. fin. C. ubi & apud quem cognitio &c. 7tò* demum compromissio in quibuscunque causis arduis & magni præjudicii fieri non potest. *D. D. in cap. causa. 9. de in integrum restitutione.*

Quæres nonò, Quæ arbitratorum potestas?

R. Tota arbitri potestas ex compromisso dependet: ideoque non datur coram arbitro locus reconventionis, sicut tenet reconventio actoris coram Judice delegato; quia jurisdicção delegata de jure est: arbitrium autem procedit ex mero facto, ac sola compromittentium voluntate. *cap. cum dilectus. 6. de arbitris.* Si tamen incidenter aliquid emergat à principali negotio dependens, de illo cognoscere potest: ut si restitutio in integrum petatur, arbiter eam concedere potest. *cit. cap. causa. 9. de in integrum &c.* Item de exceptionibus, quæ causæ impediunt cognitionem, de expensis litis, de fructibus perceptis &c.

Quæres decimò, Quâ formâ laudum ab arbitro pronuntiandum?

R. Servari debet ordo judicialis: nempe offerendus est libellus, instituenda litis contestatio, per quam interrumpitur præscriptio, jurandum de calumniâ; sententia sive laudum in scriptis

P P P

coram

coram compromittentibus ferendum; nisi compromissum specialiter expressum habeat, quod utraque parte vel altera earum absente causa definiti possit. *L. diem proferre. 27. §. si quis. ff. de recept. arbitris.*

Quæres undecimò. Quis laudi sive sententiæ arbitratorum effectus?

¶. primò. Arbitrium à compromittentibus servandum; nisi vel Arbitri formam & limites compromissi excesserint, *cap. per tuas. 9. de arbitris.* vel arbitrium peccatum aut quid turpe & inhonestum per partes non remissibile contineat, *cap. non sine. 2. cap. pervenit. 3. de arbitris.* vel arbitri corrupti fuerint, aut dolus malus ex parte ejus vel adversarii intervenerit: *L. ita demum. 31. ff. de receptis arbitr.* vel formam judicii non servaverint; quia compromissum ad similitudinem judiciorum redigitur, & ad finiendas lites pertinet.

Secundò. Arbitrium à partibus compromittentibus emologatum, id est, receptum aut approbatum vel expressè, vel tacitè (si nempe partes infra decem dies arbitrio non contradixerint) non ab arbitris, sed Judice interpellato executioni est mandandum; etsi compromissum v. g. ex defectu mandati nullum fuerit, *cap. per tuas. 9. de arbitris. L. cum antea. §. §. sin autem. C. de recept. arbitr.*

Tertio. Si compromissum in arbitros factum pœnâ, sine juramento, transgressori adjectâ: tunc is, qui sententiæ arbitratorum stare recusat, pœnam solvere tenetur; quâ solutâ ad observantiam arbitrii cogi non potest. *cit. cap. per tuas.*

Quod si compromisso adjectum juramentum, vel addita clausula: *rato nihilominus compromisso*: pœnam solvere non sufficit, sed laudo standum est. *arg. cap. non sine. 2. de arbitris.* Porro quamvis à laudo vel arbitrio voluntarii arbitri non detur appellatio: per arbitrium tamen gravato aliqua supersunt media: ut de jure civili exceptio doli, si sententia per sordes, dolum vel fraudem prolata, *L. non distinguemus. 32. ff. de recept. arbitris.* De jure canonico ad arbitrium boni viri reductio.

Quæres duodecimò. Quomodo cessat compromissum?

¶. Mortis arbitratorum aut unius eorum, item decedentibus litigatoribus, vel uno eorum finitur compromissum, nec ad hæredes transit, nisi aliter in compromisso caveatur. *cap. ex parte. 10. cap. fin. de arbitris. cap. uno. 42. de offic. deleg.* Ratio est: quia stricti juris est compromissum: ideoque de casu ad calum, nec de persona ad personam extenditur. Notanda hîc est differentia inter Judices arbitros & delegatos: si plures arbitri v. g. tres absolutè constituti: tunc si unus arbitratorum monitus procedere, & negotio interesse nolit, nihilominus alii arbitrium ferre possunt; si verò ex Judicibus delegatis absolutè unus cognoscere recuset, alii absolutè dati procedere nequeunt.

cap. 2. de arbitr. in 6.

